

sv. Gregorju ga posevaj z eno rokó, po Šmar-
nim (po prazniku oznanjenja Device Marije) pa z
obema. In — tako prevzetni in od sile učeni spet
ne smemo biti, de bi vsako naših starih kmetovav-
cov zavergli. Sv. pismo pravi: „Vse poskusite, kar
je práv, deržite.“ 1. do Tesal. 5, 21. Za poseje-
vanje snega pa ni le koristna perst, temuč tudi
kake smeti ali kak prah, tode ne senéni, de z njim
plevéla na njive ne zaneses. Okra.

Popolni poduk,

kakó krompir saditi, de bo práv?

(Dalje.)

6. Daljno razlaganje, kakó krompir saditi.

De krompir, ki se pod zemljo rodi, ni pravo
seme, to vsak kmetovavec vé. Pravo seme je tisto,
kteró se nad zemljo na krompirjevih steblih po
cvetji v podobi majhnih jabelčk ali jagód pokaže.

Vunder je stara navada obveljala, de kmeto-
vavci neprenehama le podzemljice (Knollen*) sa-
dijo, pravo seme iz krompirjevih jagód so pa v
nemar pustili. Nar boljši bi gotovo kmetovavci rav-
nali, ko bi si v časi iz nadzemljiskih jabelčk
krompirjeviga semena priredili in si takó večkrat
krompir iz semena ponovili.

Sploh pa nadzemljisko seme sejati, kmeto-
vavcam ne kaže, kér se iz taciga semena večí-
del še le v drugim ali tretjim letu debel krompir
pridela; in zavoljo tega je navada, le podzemljice
saditi, obveljala.

Pa kmetovavci so to reč še dalje gnali. Niso
zadovoljni s tem, de bi celi krompir sadili, am-
pak vsako podzemljico še na več koscov ali kerh-
ljev razdelijo, ali ji clo le očesa izrežejo in jih
sadijo; ostanjke pa za živež obernejo. Pa še več
druzih šég je, po katerih s krompirjem za seme
ravnajo, od katerih pa tukej nočemo nič govoriti.

Kaj je tedej bolj práv: cele podzemljice sa-
diti, ali pa le posamesne kosce, ali clo le očesa?

Cele podzemljice srednje velikosti, zdra-
viga zerna in bolj prostorno saditi, je po več
skušnjah poterjeno poglavitno pravilo. Razun mno-
gih kmetovavcov je slavni učenik kmetijstva, gosp.
Hlubek, resnico tega ravnanja očitno pokazal.

Kér pa je za tako ravnanje na pol več krom-
pirja za seme potreba, in kér kmetovavci dostikrat
s semenam komaj shajajo, se ni čuditi, de so jeli
le posamesne kerhlje ali clo očesa saditi, in de
so pri ti navadi tudi ostali, kér jih je skušnja učí-
la, de so tudi obilno lepiga krompirja pridelali.

Posebno letas bo treba krompir le v koscih
saditi, kér povsod semena manjka.

Tisti kmetovavec ima od krompirja nar večí
pridelk pričakovati, ki ga je takó sadil, de krom-
pirjevo zeliše ob času cvetja celo njivo lepó
pokrije, brez de bi posamesni germi preveč na
drenji stali. Če se cele podzemljice v verste sa-
dijo, ki po 2 čevlja saksebi ležé, mora v vsaki
versti ena jamica od druge 1 čevlj saksebi stati;
kér tedej sploh 8 velicij krompirjev 1 funt vaga, bi
bilo 3600 funtov ali 40 vaganov (mecnov) krom-
pirja na oral ali joh zemlje potreba. Če pa vsako pod-
zemljico na 4 kosce tako zrežeš, de ima sleherni
kerhelj saj 2 očesi in jih po versti na pol čevlja
saksebi sadiš, si boš polovico semena prihranil
in tudi obilno lepiga krompirja pridelal.

*) Naj nam bo pripušeno, namesto krompirjeviga zerna
besedo „podzemljice“ rabiti in s to besedo to reči, kar
Nemci „Knollen“ imenujejo. Vredništvo.

Ko pa gospodar svoji družini krompir za seme
razrezovati velí, naj ji dobro priporočí, de se ima
pri tem delu pazljivo obnašati, de bo sleherni ko-
sec saj dve zdravi očesi imel, in de se nobeno
okó z nožem ne poškodva, sicer ne bo gnalo in
škoda je velika.

Ravno zató se sajenje golih očés tolikrat
slabo obnese, kér se pri tem opravilu kal, to je,
rodivna moč očés še lože poškodje in dostikrat
clo v nič pripravi.

Zavoljo tega tudi nemoremo svetovati, golih
očés saditi, kér nemarno delo lahko kal pokonča,
in suha in gorka letina posebno v pešéni zemlji
očesa lahko tako posuši, de vso kalivno moč zgubijo.

(Dalje sledi.)

Pogovor dveh kmetov.

(Jurja in Lukata.)

Od potrebnih pomladanjskih opravil.

J. Dober dan, Luka! Sim že spet tú, čudopolno
škatljico sim pa za ta čas ženi izročil.

L. Práv je, de si ta nauk od mene sprejel;
saj boš kmalo njegovo dobrotljivost spoznal. Danes
se morava pa kaj družiga pogovoriti.

J. Ali veš, kaj bi jez rad danes od tebe slišal?

L. Kar vém, ti bom iz serca rad povedal, kér
sim prepričan, de dober svét rad ubogaš.

J. Povej mi tedaj, ob čim obstoje tvoje perve
pomladanjske dela?

L. Pervo je, de se koj mesca Sušca (Brezna)
nad svoje drevje spravim, de ga oderzam, mlado
pervežem, in nekaj na sad, nekaj pa na les obre-
zem. De ga vse gosencne zalege otrebim, se že
samo od sebe zastopi.

J. Nekaj obrežeš na sad, nekaj pa na les,
— kaj češ s tem reči?

L. Jez odberem nar lepši mladike, ktere tje
rastejo, kamor hočem, de se drevo košati, ali pa
daljša; jih perrežem le malo, takó de 5 — 12 pal-
cov dolge ostanejo; to leto nič ne rodé; ampak
mlad les zanaprej zredé. To je na les obrezovati.
Druge mladike pa, katerih na les rediti nočem, obre-
žem takó na kratko, de jim le 3 ali 4 popke pu-
stím. Takó persilim, de mi trije popki rodé, četerti
gre v novo mladiko. To je pa obrezvati na sad.

J. Sim djal, de moraš imeti kake posebne
zvijače per drevji, ko ti skorej vsako leto rodi.
Pa, tole reč bom jez le peršel pogledat, kadar
boš obrezoval.

L. Le pridi; ti bom práv rad pokazal, ali pa
še tvoje drevje obrezal.

J. Kako pa ti mravlje od drevja odganjaš?
Te požrešne živali je per meni kaj veliko?

L. Ja, tukej je pa toliko misel, še več ko v
zelniku glav. Saj je bil v Novicah že zlat (cekín)
v plačilo obljubljen tistimu, ki bi kaj gotoviga po-
vedal, pa ga blez še nobeden ni zaslužil. Tiste
na okroglo zdolbane dilice, od katerih sim v
Novicah bral, in jih imam, če se okrog dre-
vesca oklenejo, in če se večkrat voz-
niga mazila (šmira) perlije, so še nar boljši
pomoč. Pa jez tudi po vsi okolici vse gnjezda mrav-
ljincov poišem, jih v lepih dneh razberskam, in s
krópam poparim. To dvoje mi vselej pomaga.

J. Kogá se pa potlej za drevjem lotiš?

L. Zdej pa pridejo travniki na versto, de
se ograde, de se otajane kertine berž razberskajo,
de se jesenski gnoj po snožeti pregrabi, in tako
pomladanjskiga dežja počaka. Pa tudi vode ne po-
zabim zdej na snožeti obračati. Voda do Kres-

nika travo pernese, pozneje pa po-njo gré; pa le počasi, po malim naj se primakva, v plôhi travi koreninice premerjó.

A. K.

Pijančevanje — huda človeška kuga.

(Dalje.)

Kaj je tedaj storiti? kako pomagati, de bi se huda kuga pijančevanja, ki nam po vsih stranéh toliko škode stori, vstavila in odvernila?

Kratek in práv svét je tále: Pomanjšujte število kerčem, kar je nar bolj moč! Prosíte, de deželske gosposke novih dovoljenj (patentov) ne delíjo, in de se tistim, ki nobene božje, čerkevne in cesarske zapovedi nič ne porajtajo in na nič družiga kakor na svoj lastni dobiček gledajo, dovoljenja poberó. Prijatli Novíc! prijatli domovine! če ne bomo kerčem za polovico ali še bolj zmanjšali, de jih bo le toliko, kolikor jih je potreba, ne bodo vsi lepí nauki in sveti, ki jih kmetovavcam in rokodelcam v Novicah dajéte, nič pomagali.

Priporočevajte šole in šole: práv je, Bog nam jih daj veliko dobrih šol! — tode od pijancev boste malo denarcev dobili za šole; pijane ne bo nidkar otrok v šolo pošiljal in tudi za-nje plačeval ne. In ko bi tudi sem-tertje ktero šolo napravili, bo vse to malo zdalo, kér malopridne kerčme pomagajo spodkopaviti šolske nauke in pokaziti mlade in stare. Ali ni prvo pravílo izreje otrok: skerbno vse priložnosti odvrácati, ktere dajo otrokam slab izgled in jih greha učijo? Ali pa niso malopridne bezníce v djanji ravno temu nasproti, kar se v šoli z besedo uči? Kaj neki bo zdala ena šola v vaší, če je pa ravno tam pet kerčem! Ste učili v šoli otroka lepiga zadržanja, spodobne vunanje obnaše, paznosti na svoj jezik, mirnosti in mernosti, krotkosti i. t. d. — Kaj bo pa vse to pomagalo, ko bo otrok, iz šole domú grede, v gostivnici slišal pohujšljivo vpitje, razbijanje, kletev, boj in mnogo nespodobno obnašanje? Serce otroka je mehko, ko vosek, in rado ostane v njem, kar je napčniga slišal in vidil.

Priporočevajte miloserčnost do žival: práv je, pa če ne boste pripomogli, de človek po nezmerni pijači sam sebe ne poživini, boste le gluhim ušesam pridigovali. Pijanec bo kakor dosihmal tudi prihodnjič v kerčmi vino ali žganje, — njegov konj ali vol pa zvnaj na mrazu ali dežji za kakšin kol ali za hišno kljuko pervezan, truden, lačin in žejin, tobak pil. V pijanosti poživinjen človek z živino nar gersi ravná, jo slabo kermi, pa tolikanj bolj kolne in jo pretepa. Namesto de bi izstradanemu konju snopičik sená ali malo ovsa privošil, pije raji sam čez vse potrebe še en polič vina ali masele žganja, de ga morajo na zadnje kot svinjo na voz djati in neumni živini izročiti, de ga domú pelje. Ali ni taka?

Učíte ljudi krompir gnjilobe obvarovati, dajte na svitlo še toliko lepíh bukev za povzdigo kmetijstva in rokodelstva: vse lepo in práv; pa jih učíte in pomagajte tudi nar nevarniši gnjilobo človeškiga rodú — pijančevanje — odgnati in nar žlahtnejši seme treznosti in mernosti med ljudi zasejati.

Bog ga nam daj možá ali več tacíh mož, kakor ga imajo Irci nad patram Mathewam, de bi se na vso moč pijančevanju zoperstavliali in družbo treznosti in mernosti tudi pri nas osnovali!

Deželske gosposke, za prid svojih podložnikov vnete in skerbne, gotovo ne morejo za osrečenje cele dežele nič boljšiga storiti, kakor število gostivnic pri vsaki priložnosti pomanjševati, na vedenje in ravnanje gostinčarjev ali birtov vedno oestro paziti in nove kerčmarske patente le po spričani občinski potrebi delíti. Z delitvo noviga patenta se dostikrat le enimu sit-

nimu in samopridnimu človeku vstreže, sto ali še več se jih pa hudo poškodva.

(Konec sledí.)

Dopis iz Tersta.

(Konec.)

Pred šestými leti je bil namreč gospod Dominik Pikoli, v prid svojih izročencov vedno živo vžgan mož, za komisarja v Cervinjani izvoljen. Tri šole je ob svojim dohodu v celi komesii za več ko 20000 duš našel. Pred šestými mesci ga je deželno vladarstvo v drug kraj poklicalo. — Kaj menite, koliko šol je tam zapustil? Trideset! namreč 22 fantovskih in 8 deklis-kih; in sicer šol, kakor gré, dobro osnovanih, obilno obdarovanih, in po našim zaúpu za vse prihodnje čase uterjenih.

Kako je mogoče bilo v petih letih toliko doseči? Poslušajte in prepričali se boste, de v tem ni ravno taka težava, če se le krepka roka in dobra volja snidete; prepričali se boste, de so prazne kvante, kar protivniki našiga namena in sovražniki ljudskiga napredovanja v nemogočnosti, plačila za učitelja nabrati, in v drugih zavirkih kvasijo.

Pri ti priložnosti naši bravci nesméjo misliti, de morebiti v Cervinjanski komesii ni clo nič bilo tacíh bedakov, kakor so drugod, ki vedno v stari rog trobijo rekoč: „Čemú nam bodo šole? jez nisim v šolo hodil, pa vender le živím. Sosedov Jaka je bil v Gorici in vonder ničesar ne zná i. t. d.“ Tacíh in enacíh je bilo tudi v Cervinjani dovolj. Mnogoteri so rekli: „Sej imamo zadosti davka, mnogih stroškov, desetíne in druge komatije, zdej pa še to! Bodi že šola koristna ali ne bodi, gospóda nej plača, če hoče šole imeti! Dokler Cesar ne da, kar je za-njo potreba, ne bo pela i. t. d.“

Tim in takim je gospod komisár na sklicanih zborih posamesnih vasí razlagoval: „de je naprava in ogleštanje šol, kér iz njih kakor iz rodovitne njive nar čistejši in nar lepši zernje v korist in dobiček sosésk in njenih posamesnih udov izrase, tudi prva posebna soseskina dolžnost. Kdor hoče žeti, mora orati in sejati. Resnično je terdna volja našiga presvitliga Cesarja, šol kolikor je le moč napraviti, skerb in stroški se morajo pa vsaki soseski prepustiti, kakor skerb za obdelovanje vinogradov in poljá, — tudi tih vam gospóda in presvitli Cesar obdelovati ne morejo; zatorej je vaše, kar pridelite. Takó tudi cesarske postave stroške za napravo šolskih hiš le vam prepustiti morajo, kér je včasi v ta cilj in konec le ene same izbe ali staníce potreba, in to je javalne čez moč cele soseske ali srenje. Obrest (dobiček) take naprave bo pa tudi vam in vašim otročičam ostala.“

Potem jim je gospod komisár, tako rekoč s kredo v rokah razložil, de v to namembo ne bo treba več ko dva krajcarja na goldinar zemljiškiga (gruntniga) ali rokodelskiga davka vsako leto plačati; de bo tedaj nar bogatejši kmet ali kolón, ali rokodellec, k večim 2 goldinarja, in če v soseski prebiva 4 goldinarje, kajzar pa le po 40 kracarjev v občinski prid na leto dajati imel.

To in več taciga slišaje so Cervinjanci sploh samovoljne plačila po 200 goldinarjev na leto obljubili in glejte! zdej ima vsaka soseska šolo in duhovniga gospoda učitelja.

Kakor so se poprej mnogoteri Cervinjanci iz nevednosti prijatlam šol posmehovali, takó se zdej očetje in matere veselíjo, ko vidijo svoje deklice in fantiče lepo pisati, in brati molitve, pravlice, pripovesti i. t. d. Vsaka šolska skušnja (eksamen) je za celo sosesko nar lepši gostovanje in nar veselši dan celiga leta.

O, de bi vsak kantón taciga komisarja imel!

Prevdarite in preračunite zdej, dragi bravci, če bi